

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΟΡΓΑΝΟΝ

ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΠΕΜΠΤΗΝ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ 12 ΜΗΝΩΝ

Ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου ἕως 1 Ἰουλίου
Ἐσωτερικοῦ ἀρ. 6. — Ἐξωτερικοῦ φρ. χρ. 8.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΜΙΧ. Ι. ΓΑΛΑΝΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ

α' Ἀναστάσεως καὶ ἐκδόσεως τοῦ Χρυσοστόμου
ἐδρ. Φλέσσα, 5, παρὰ τὴν Ἱερὰν Σύνεδρον.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἡ Θρησκεία καὶ αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι. ὑπὸ F. Bollex. — Ὁ
Ραββῖνος Ἰσαὰκ Μ., ὑπὸ Ν. Χ. Ἀνδράκη. — Ὁ Βίος τοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. — Ἀγνοιαὶ καὶ παρερμηνεῖαι Μακράκη. — Ὁ
Μακράκης ἀπροσδόκητος διαψευδόμενος ὑπὸ Στεφ. Μεσσηνίτη. —
Ἡ Πραγματικὴ Ζωή, κατὰ μεταφρασὴν Κρυσταλλίας Δασκαλο-
πούλου.

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ

ΚΑΙ

ΑΙ ΦΥΣΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

ΥΠΟ

F. BETTEX

Εἰσαγωγή.

Ἐπιστολὴ τοῦ καθηγητοῦ Μ. Thury πρὸς τὸν
ἐκδότην. (1)

Κύριε,

Μοὶ ἐζητήσατε λέξεις τινὰς εἰσαγωγικὰς διὰ τὴν γαλ-
λικὴν ἐκδοσὶν τοῦ ἔργου τοῦ κ. Bollex. θὰ προσπαθήσω
νὰ ἐκπληρώσω τὴν ἐπιθυμίαν σας διὰ τῶν ἀκολουθῶν
γραμμῶν.

Ἡ Θρησκεία δὲν εἶνε γνῶσις, ἀλλὰ ζωὴ. Ἐν τούτοις ἡ
Θρησκευτικὴ ζωὴ ὑποτίθεται καὶ ζητεῖ ἐπιμόνως ὀρισμένον
τινὰ ἀριθμὸν ἀληθειῶν, αἵτινες δύνανται νὰ συναντηθῶσιν
ἐπίσης ἐπὶ τῆς ἐδοῦ τῆς ἐπιστήμης.

Ἐπὶ ἐκάστου σημείου παντὸς ζητήματος μία μόνη
ὑπάρχει ἀλήθεια, καὶ ἂν ὑπάρχῃ φαινομενικῇ τις οὐσιώδης
διαφωνία μεταξὺ τῶν Θρησκευτικῶν ἀληθειῶν καὶ τῶν
ἐπιστημονικῶν, τοῦτο συμβαίνει, διότι, ἐκ τοῦ ἐνός ἢ ἐκ
τοῦ ἄλλου μέρους. ἢ καὶ ἐκατέ: ὡθεν ἅμα, ἀκολουθεῖται
δρόμος ψευδής.

(1) Τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἰκανῶς μακρᾷ, καταχωρίζομεν
αὐτόθι τὸ πλεῖστον μέρος, ἵκανόν νὰ δώσῃ εἰκόνα τῆς σπουδαί-
ου τοῦ μεταφραζομένου ἔργου.

Οἱ ἐπιστήμονες δύνανται, εἰς δεδομένην τινὰ στιγμὴν,
νὰ δέχωνται ὡς βεβαίαις θέσεις, τὰς ὁποίας οὐδὲν γνωστὸν
γεγονὸς ἤλθεν ἀκόμη νὰ ἀναιρέσῃ, ἀλλὰ τὰς ὁποίας γε-
γονότα νέα (νεωστὶ ἀνακαλυπτόμενα δηλαδὴ) θὰ ἐλθῶσιν
ἡμέραν τινὰ νὰ ἀνασκευάσωσιν ἢ νὰ τροποποιήσωσι μάλ-
λον ἢ ἥττον βαθέως. διότι ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις
τὸ πᾶν εἶνε συμπτωματικόν, τουτέστιν ὑποκείμενον εἰς
νόμους, τῶν ὁποίων ἡ πιθανότης εἶνε μᾶλλον ἢ ἥττον
μεγάλη, ἀλλὰ τῶν ὁποίων ἡ ἀναθεώρησις πρέπει νὰ μένῃ
διαρκῶς ἀνοικτή.

Ἀφ' ἐτέρου αἱ βεβαιώσεις τῶν φιλοθρησκῶν δύνανται
νὰ προέρχωνται, καθ' ἓν μέρος, εἴτε ἐκ συνειδήσεως
ἀνεπαρκῶς πεφωτισμένης, εἴτε ἐξ ἐρμηνείας ἐσφαλμένης
τῶν Γραφικῶν βημάτων. δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ σπεύδωσι
πολλὸ εἰς τὰ τυμπεράσματα.

Τὰ ζητήματα, περὶ τῶν ὁποίων πρόκειται, ἔχουσι περὶ
ἑαυτὰ δύο διακεκριμένας ὁμάδας προσώπων. οἱ μὲν, θρη-
σκοὶ ἐκ καρδίας καὶ αἰσθημάτων, ἀλλ' ἄγευστοι τῶν ἐπι-
στημῶν, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ ἤρκει καθ' ὅλοκληρίαν ἡ
πίστις τοῦ Ἰησοῦ. οἱ δέ, γινώσκοντες τῶν ἐπιστημῶν, καὶ
εἰξεύροντες ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶνε μία, ἐργάζονται ἀκατα-
παύστως καὶ δι' ὅλων τῶν μέσων εἰς τὸ νὰ συναρμόσωσιν
ἐν τῇ ἀληθείᾳ τὰ αἰσθηματὰ των καὶ τὰς ἀξίσεις των.

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὁμάδων ὑπάρχουσι κατὰ τὸν
σημερινὸν καιρὸν πολυάριθμα πρόσωπα, τὰ ὁποία δὲν
δύνανται νὰ σχηματίσωσι δι' ἑαυτῶν λίαν ἀκριβῆ ἰδέαν
περὶ τῆς πραγματικῆς ἀξίας τῆς ἐπιστημονικῆς ἐναντιώ-
σεως, ὅταν ἐσύχως ἐκτίθεται ὑπὸ ἀνθρώπων εὐπαιδεύτων,
σπουδαίων καὶ εἰλικρινῶν, καὶ ὅταν, συχνότερον ἀκόμη,
διαβῶται ὑπὸ ἀνθρώπων τολμηροτάτων, ξένων πράγματι
πρὸς τὰς Θρησκευτικὰς ἰδέας, οἵτινες ἀποτελοῦσι στρατό-
πεδον ἐναγλίον τῆς Θρησκείας, τὴν ὁποίαν ἀποστρέφονται
ἐκ τῶν φαινομένων ἀσυμφωνιῶν τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ
Θρησκευτικοῦ αἰσθηματος, καὶ οἵτινες εὐρίσκουσι καλὸν
νὰ ἐκμεταλλεύωνται τὸν ὀλίγον ἀνθητὸν σεβασμὸν τὸν
ὑπάρχοντα σήμερον πρὸς τὰ οἰαδήποτε ἐξαγόμενα τῆς
ἐπιστήμης.

Πολλά πρόσωπα ἀνέκοντα εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν τελευταίαν κατηγορίαν, καὶ τὰ ὅποια θὰ ἦσαν διατεθειμένα νὰ διάγουν τὴν θρησκευτικὴν ταύτην ζωὴν, δι' ἧς ἐκπληροῦνται ἐδῶ κάτω ὁ ἀληθὴς τοῦ ἀνθρώπου προορισμός, ἐμποδίζονται νὰ εἰσελθῶσιν εἰς τὴν ἀγαθὴν δόδον ἐκ τοῦ φόβου μὴ ἀποπλανηθῶσιν ἀπὸ τοῦ ὁρθοῦ λόγου· τὸ παρὸν βιβλίον θὰ δυνήθῃ νὰ τοῖς ᾖ καλὸς βοηθός, ἀποδεικνύον εἰς αὐτοὺς ὅτι ἡ ἀλογία δὲν εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ κοινοῦ δρόμου τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν.

Οἱ ἄνθρωποι, τῶν ὁποίων τὸ πνεῦμα δὲν περιορίζεται ἐν τῇ μελέτῃ μεμονωμένων κλάδων τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, καὶ οἵτινες ζητοῦσι νὰ συγκεντρώσωσιν εἰς μίαν ἐνότητα ἀντιλήψεως τὸ σύνολον τῶν γεγονότων πάσης τάξεως, τὰ ὅποια δύνανται νὰ γνωρίσωσι, θὰ εὐρωσιν ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ κ. Betlex πλούσιον ὕλικόν διὰ τὴν μεγάλην σύνθεσιν, τὴν ὁποῖαν ζητοῦσι νὰ κατασκευάσωσι.

Κατὰ τὸν κ. Betlex τὰ πρῶτα αἰτία ἀνέκονσιν εἰς τὴν ἡθικὴν τάξιν· ὁ φυσικὸς κόσμος ἔγεινε διὰ τὸν κόσμον τὸν ἡθικόν, ὅπου μόνον εὐρίσκεται ἡ ἀληθὴς ἐξήγησις τοῦ πραγματικοῦ (ὕλικου) κόσμου.

Ὁμιλῶν περὶ τῶν πηγῶν τῆς γνώσεως ὁ συγγραφεὺς ἀποδεικνύει, ὅτι αἱ ἐκ τῶν προτέρων ἡ ἀξιωματικαὶ γνώσεις ἀποτελοῦσι τὴν βῆσιν πάσης ἐπιστήμης καὶ παντὸς συστήματος, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ὕλιστικου.

Διὰ τὸν Χριστιανὸν ὑπάρχουσι τρεῖς ἀποκαλύψεις· ἡ τῆς συνειδήσεως, φανερωμένη ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὄλων τῶν χρόνων διὰ τῶν γενικῶν συναρτήσεων τῆς ἀνθρωπότητος· ἡ τῆς φύσεως, ἔργου θεοῦ, ἀποκαλύπτοντος τὸν θεὸν παντοδύναμον καὶ πανάγαθον Δημιουργόν· τέλος ἡ τῶν Γραφῶν, αἵτινες ἀποκαλύπτουσι τὸν θεὸν Λυτρωτὴν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὁ συγγραφεὺς παρατηρεῖ, ὅτι αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι εἶνε συνήθως ἀβέβαιαι ἐπὶ πολλῶν ζητημάτων. Καθ' ἑκάστην βλέπομεν αὐτὰς βεβαιούσας, ὅτι εἰχον ἀρνηθῇ, καὶ ἀρνούμενας, ὅτι εἰχον βεβαιώσαι. Αἱ πλάνας αὗται, αἵτινες δέον ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀνθρώπου νοῦ, πρέπει βεβαίως νὰ θέσωσι τέρμα εἰς πᾶσαν οἰονδήποτε ἀξίωσιν τῶν περὶ ἀλανθαστου.

Ἡ ἐπιστήμη (!), λέγει ὁ συγγραφεὺς, ἔχει τὰς δρέξεις τῆς, τὰς προκαταλήψεις τῆς, καὶ τὰς ἐξέεις τῆς. Ἡ μεγάλη ἀδυναμία τῆς ἐπιστήμης εἶνε ἡ ἐκ καλῆς πίστεως ἢ κακοπιστίας ἀξίωσις περὶ ἀλανθαστου· τοῦτο εἶνε τὸ καθιστὸν αὐτὴν ἀφόρητον.

Ὁ συγγραφεὺς ἐξηγεῖ τὰ γεγονότα τοῦ ἡθικοῦ κόσμου, θεωρουμένου ἐν τῷ συνόλῳ του, στήριζόμενος ἐπὶ τῶν Γραφῶν, κατὰ τὴν περὶ αὐτῶν ἀντιλήψιν του. — Δέχεται δὲ μετὰ προφανοῦς δικαίου, ὅτι δὲν δύναται τις νὰ χωρίσῃ τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν ἀπὸ τῆς διανοητικῆς.

Ὁ συγγραφεὺς δέχεται τὴν πρόοδον, ἀλλ' ὑπὸ ὅρους. Διακρίνει τὴν πρόοδον πρὸς τὸ καλόν, καὶ τὴν πρόοδον

(1) Σ. Μ. Ἦτοι αἱ μέθοδοι, αἱ πορεῖαι, τὰς ὁποίας ἀκολουθοῦν οἱ ἐπιστήμονες.

πρὸς τὸ κακόν· ἔπειτα τὴν ἑλλειψιν πάσης προόδου ἐκεῖ, ὅπου ἀνευ λόγων, βασιζομένων ἐπὶ γεγονότων, θὰ ἐδέχετο τις θεωρητικῶς πρόοδον συνεχῇ. Εἰς διαφόρους κύκλους, ἐν τῇ τέχνῃ, ἐν τῇ γυνώσει, ἐν τῇ εὐσεβείᾳ, ἐν τῇ εὐτυχίᾳ, δυνατόν νὰ ὑπάρχωσι πρόοδοι πρὸς τὰ ἐμπρός, ὁπισθοδρομῆσι, ἢ μονιμότης τις, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ἐντελής, ὁρισμένης τινος καταστάσεως. Καθ' ὅλα ταῦτα τὰ σημεῖα ἡ ἐρευνα διεξάγεται μετὰ ζωηρότητος, μὲ πολλὰ γεγονότα πρὸς ὑποστήριξιν τῶν θέσεων τοῦ συγγραφέως.

Ὁ συγγραφεὺς βεβαιώνει εὐλόγως, καθόσον ἀφορᾷ ἰδίᾳ τὸν αἰτομικὸν ἄνθρωπον, ὅτι ἡ ἐπιστήμη δὲν τῷ εἶνέ τι ἀναγκαῖον· ἡ ἀνθρωπότης ἐξῆσε καὶ δύναται ἀκόμη νὰ ζήσει βίον εὐτυχῇ καὶ ὑγιᾷ, χωρὶς νὰ καλλιεργῇ τὴν ἐπιστήμην· ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἐαυτὸν πλάσθέντα διὰ τὴν εὐτυχίαν· ἀλλὰ τὸ καθήκον, ἐκπληρούμενον διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, εἶνε τὸ μόνον καθιστὸν τινα εὐτυχῇ, καὶ ἡ ἐπαρκὴς συνθήκη ἀληθοῦς εὐτυχίας.

Κατὰ τὸν συγγραφέα ὁ κόσμος εἶνε τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, τεθὲν εἰς τινα ἀνωμαλίαν διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Διαβόλου. Ἐν τούτοις τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ δασπόζει, διότι ἡ δημιουργία εἶνε πλήρης ἰδεῶν θεῶν. Ἡ φύσις, ὡς ἔργον τοῦ Θεοῦ, εἶνε δι' αὐτὸ τοῦτο ἀποκάλυψις τοῦ Δημιουργοῦ δι' ὅλους, ὡς καὶ διὰ τὸν ἐπιστήμονα. Ἐνδιαφέρει λοιπὸν τὸν ζητοῦντα τὴν πλήρη θρησκευτικὴν ἀλήθειαν νὰ μελετᾷ τὴν φύσιν, καὶ νὰ γνωρίζῃ ἐκ τῶν ἐξαγόμενων τῶν ἐπιστημονικῶν σπουδῶν συμφωνῶσι πρὸς τὰς ἀμέσους συνεπείας τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν.

Ἐννοεῖται ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἀντιτίθεται ἀπολύτως πρὸς τὸν Δαρβινισμόν.

Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ δύναται τις νὰ συλλέξῃ εὐρεῖαν συλλογὴν ἰδεῶν ὑγιῶν, ὁρθῶν, καὶ τόσων ἀληθῶν ὅσον καὶ ἀπροσδοκῆτων.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Betlex εἶνε ἀνάγνωσμα ἐπαγωγόν, εὐκόλως συγκαταῶν τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου. Ἡ ἀρθροία τῶν ἐν αὐτῷ ἐκτεθειμένων γεγονότων δὲν ἐπιφέρει σύγχυσιν εἰς τὰς ἰδέας, καὶ τὸ θελκτικὸν τοῦ ὅρους ἐλαττώνει κατὰ πολὺ τὸν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως κόπον.

Ταῦτα τὰ πλεονεκτήματα τῆς οὐσίας καὶ τῆς μορφῆς δύνανται νὰ ἐξηγήσωσι τὴν μεγάλην ἐπιτυχίαν τοῦ βιβλίου τούτου ἐν Γερμανίᾳ.

M. THURY

Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ (κατὰ μετάφρασιν)

Η ΝΕΟΤΗΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΕΧΡΙ
ΤΩΝ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ ΑΥΤΟΥ

(Συνήχεια καὶ τέλος τοῦ Α'. κεφαλαίου).
(Βλέπε ἀριθ. 213)

Εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν ἔχῃ ἀπιστός τις συνταγματάρχης, ὅστις εἶχεν εὐσεβῆ σύζυγον. Μονογενὴς θυγάτηρ,

ἢν ἡγάπων τρυφερώς, ὠδηγήθη πρὸς τὸν Σωτῆρα ὑπὸ τῆς μετρὸς τῆς. Ἡ ἀπιστία τοῦ πατρὸς τῆς τῇ ἐπροξέτει βαθεῖαν ἐπιψίν. Ὁ Σωτὴρ τὴν κατέκλινεν εἰς κλίνην δδύνης. Τὸ τέκνον ἔτυχε πολλῶν περιποιήσεων. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ ἐπιστήμονες ἀνθρώποι ἀπηλπίσθησαν διὰ τὴν σωτηρίαν του, καὶ αὐτοὶ οἱ γονεῖς εἶδον, ὅτι τὸ τέλος ἐπλησίαζε παχέως. Τότε ἡ κόρη ἐκάλεσε παρὰ τὴν κλίνην τῆς τὸν ἀπαρηγόρητον αὐτῆς πατέρα, καὶ τῷ εἶπε: «Πάτερ, ἀποθνήσκω. Εἰς ποίας ἀρχὰς ἐπιθυμεῖς ν' ἀποθάνω; εἰς τὰς ἰδικὰς σου ἢ εἰς τὰς τῆς μητρὸς μου; Ὁ πατὴρ ἐστράφη, καὶ ἀπεσώθη ὁλοκλήρως εἰς τὸ γειτονικὸν δωμάτιον. Ἡ νεαρὰ ἐτοιμοθάνατος τὸν ἀνεκάλεσε καὶ τῷ ἀπύθουε τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν. Τοῦτο συνέτριψε τὴν καρδίαν τοῦ πατρὸς, ἀλλ' οὐδὲν ἀπεκρίθη. Παρεπονείτο κατὰ τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν ὅποιον δὲν ἐπίστευε μέχρι τοῦδε, καὶ τὸν κατηγόρει διὰ τὴν σκληρότητά Του. Ἡ παῖς ἀπέθνησκε. Διὰ νεύματος ἐκάλεσε καὶ πάλιν τὸν πατέρα πλησίον τῆς. καὶ δι' ἐσθεσιμένης φωνῆς ἐπανέλαβε τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν. Τότε ὁ πατὴρ, παράφρων ἐκ τῆς δδύνης, ἐγονιπέτησε πρὸ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου, κατερίγησε τὸ ὄχρον τῆς θυγατρὸς του πρόσωπον, καὶ ἀνέκραξε: «Δι' ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἀπόθανε πιστῇ εἰς τὰς ἀρχὰς, μὲ τὰς ὁποίας οὐ ἀνέβρεψεν ἡ μήτηρ σου». Ἡ κόρη ἀπέθανε, πλὴν ἡ ἀπιστία τοῦ πατρὸς ἐνίκηθη διὰ παντός. Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ χωρισμοῦ ἐνόησε καλῶς, ὅτι πᾶν ὅ,τι ἔως τότε εἶχεν ἀρνηθῇ καὶ ἐμπαίζει, ἦτο ἡ μόνη ἀλήθεια.

Ἀλλ' ἡ πίστις δίδει βεβαιότητα ἱσταμένην ὑπεράνω πάσης ἀμφισβήτησε· βεβαίως. Ἐστὶ δὲ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλαπομένων (Ἐβρ. κεφ. ια'. στίχ. 1). Ἡ ἀπιστία ἐκφράζεται διὰ γλώσσης ὅλως διόλου ἀλλοίας· αὕτη θεωρεῖ τὴν πίστιν ὡς πεποιθήσιν εἰς πράγματα ἐντελῶς ἀβέβαια, ἐνῶ νομίζει βεβαιότατον ἐκεῖνο, ὅπερ ἡ μαρτυρία τῶν αἰσθήσεων τῇ παρουσιάζει ὡς τοιοῦτον. Ἡ ἀπιστία καυχᾶται ἐπίσης διὰ τὰς γνώσεις τῆς, καὶ μεθ' ὑπεροφίας βλέπει τὴν πίστιν, ἢν θεωρεῖ ὡς τρόπον τοῦ βλάπτειν ἐσπερημένον πάσης ἀληθείας. Πλὴν εὐρίσκονται εἰς τελείαν πλάνην οἱ νομίζοντες τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν ὡς λογικὴν καὶ πλήρη, καὶ τὴν πίστιν ὡς τυρλὴν παραδοχὴν παντὸς λεχθέντος πρὸς ἡμᾶς. Καὶ αἱ δύο ὑπάρχοντα εἰς δικαιοδοσίαν ἐντελῶς διάφορον. Ἄν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐπιδίδηται εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ ὁρατοῦ κόσμου καὶ τῶν νόμων αὐτοῦ, δύναται, εἰς τὴν σφαίραν ταύτην, ἥτις τῷ ἀνέκει, ν' ἀποκτήσῃ σχετικὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων· ἀλλ' ἐκτὸς καὶ ὑπεράνω τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, ὑπάρχει ὁ κόσμος τῶν πνευμάτων, εἰς τὸν ὅποιον ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ὡς ἐσπερημένος τοῦ θεοῦ φωτός, ἐσκοτισμένος ὡς εἶνε ἐκ τῆς ἀμαρτίας, δὲν θὰ δυνήθῃ ποτε νὰ εἰσχωρήσῃ. Ψυχικὸς δὲ ἀνθρώπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ· μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστὶ, καὶ οὐ δύναται γινῶναι ὅτι πνευματικῶς δυνακρίνεται (Κορ. Α'. κεφ. 6'. στίχ. 14).

Ἀλλ' ἡ προαίθεσις τοῦ ὁρατοῦ τούτου κόσμου καὶ ἡ πεποιθήσις περὶ ὑπάρξεως τοῦ ζῶντος Θεοῦ ὑπνώττουσιν

εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου. Εἶνε τὸ ὑπόλοιπον τῆς εἰκόνης τοῦ Θεοῦ, ἥτις εἶχε σχηματισθῇ ἐν ἡμῖν. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἔθνικοι ἐξέφρασαν αὐτὸ τὸ προαίθεσιμα, ὅτε εἶπον: «Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν» (Πράξ. κεφ. 13'. στίχ. 28). Ὑπάρχει ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν ἀκλόνητος πεποιθήσις, ὅτι εἴμεθα προωρισμένοι νὰ ζώμεν ἐν σχέσει μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ἡ συνειδήσις παντός εὐσυνειδήτου ἀνθρώπου τῷ ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ ἀμαρτία ὥρυσεν ἀβυσσον μετὰ τῷ ἐκείνου καὶ τοῦ Θεοῦ· ἡ δὲ μαρτυρία αὕτη παράγει ἐν ἡμῖν τὴν συναίσθησιν τοῦ ὅτι εἴμεθα ὀφειλέται πρὸς Ἐκείνον καὶ ὅτι ὑποκείμεθα εἰς τὴν ὀργὴν Του. Παρὰ τὴν συναίσθησιν ὁμως ταύτην, ἡ ἀνθρωπίνη καρδιά δὲν δύναται ν' ἀποβάλλῃ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ ὀργὴ αὕτη θὰ καταπέσῃ ποτὲ καὶ ὅτι τὸ χρέος τοῦ ἀνθρώπου θέλει ἀποδοθῇ. Αἱ αἰματηραὶ θυσίαι, αἱ ὑφ' ὅλων τῶν ἐθνικῶν λαῶν προσφερόμεναι, μαρτυροῦσιν ὡς πρὸς αὐτούς, διὰ τινος ἀορίστου αἰσθήματος, ὅτι τὸ ἀμαρτήμα, ὁ δημιουργὸς οὗτος τοῦ θανάτου, δύναται νὰ ἐξκαλειφθῇ διὰ τῆς προσφορᾶς ἐνὸς θύματος, καὶ οὕτως ἡ πρὸς τὸν θεὸν προτέγγις δύναται νὰ τοῖς διευκολυνθῇ. Οὕτω γεννᾶται εἰς τὰ βάθη τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ἡ θερμὴ ἐπιθυμία νὰ ἐπανελθῇ εἰς τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ σχέσιν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεμακρύβη. Τὴν ἀνίσχυρον δὲ ταύτην ἐπιθυμίαν ὁ Θεὸς ἐν τῇ οἰκτιρμῇ ἀγάπῃ του ἔρχεται νὰ πληρώσῃ διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Υἱοῦ Του, ὅπερ ἔρρευσεν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ. Καὶ ὅταν ἡ εἰδήσις τῆς θείας θυσίας φθάνῃ μέχρι τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου, οὗτος κραυγάζει μετὰ παραφορᾶς: «Ἰδοὺ τίνος εἶχον ἀνάγκην!» Τότε δέχεται τὸ ἑωγγέλιον μετὰ χαρᾶς, καὶ μετ' εὐγνώμονος ἀγάπης παραδίδεται ὅλος εἰς τὸν θεὸν Ἐσταυρωμένον. Περὶ τῆς πίστεως ὁμιλεῖ ὁ ἅγιος Ἰωάννης, ὅταν λέγῃ: Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῷ (Α' Ἰωάν. κεφ. 5'. στίχ. 10). Ἀλλ' ἐκεῖνος, ὅστις κατέστηλεν ἢ ἴσως καθ' ὁλοκληρίαν κατέστρεψε τὴν πίστιν ταύτην διὰ τινος ἀμαρτήματος, ἢ διὰ τῆς ὑπερηφανίας, ἢ διὰ τῆς ἡδοναθείας, αὐτὸς ἀπώλεσε πᾶσαν ἐπιθυμίαν πρὸς ἀπόκτησιν πραγμάτων ὁρατῶν καὶ αἰώνων. Οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις (Θεσ. Β'. κεφ. γ'. στίχ. 2). Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς διαφυλάττῃ ἀπὸ τοιοῦτον δυστύχημα! Ἀμήν!

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Χ. ΑΜΒΡΑΖΗ

Καθηγ. τοῦ Πρακτικοῦ Λυκείου καὶ πρῶην Ἰεροκήρυκος Σμύρνης.

Ο ΡΑΒΒΙΝΟΣ ΙΣΑΑΚ Μ.
ΠΙΣΤΕΥΣΑΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ
ΚΑΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΗΣΕΙΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΤΟΜΟΣ Β'

[Βλέπε ἀριθμὸν 213]

«Ἐν Ἀθήναις, τῇ 1ῃ Σεπτεμβρίου 1900.

Διδασκώτατος Ἀδελφὸς Ἰσαάκ,

Ἀδυνατῶ νὰ εὐρὼ λέξεις καταλλήλους, ἵνα ἐκφράσω

δεόντως, τί αίσθάνεται ή καρδιά μου ταύτην τήν πτιγμήν, καὶ ἥν σοι γράφω. Ἀδελφε καὶ Πάτερ ἐν Χριστῷ! Τί πρῶτον, τί δεύτερον, τί δ' ὕστατον νὰ ἐνθυμηθῶ; Τὰ θαυμάσια τὰ γινόμενα καὶ γινόμενα ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν διὰ τῆς ἐπιστροφῆς σου εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν, καὶ τὸν διὰ τοῦ φωτισμοῦ τοσούτων λογικῶν καὶ ἀθανάτων ψυχῶν; τὸ ἰδιόζων καὶ ἀρχαιοπρεπὲς τῆς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας σου; ἡ τὴν ἀπειρον εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὴν ἀδελφικὴν περιποίησιν, ἡς ἐτυχον ἐν τῇ Πατριαρχικῇ καὶ Ἀδριαμιαίᾳ οἰκογενεῖᾳ σας; Δι' ὅλα δὲν δύναμαι ἢ πάντοτε νὰ ἀνακράζω·

— Καθῶδ! Καθῶδ! τῶδ καθῶδ Ἐλοχένοι! Ἀδονιγὶ Τσεδαῶδ!

Σὲ πληροφορῶ, ἀδελφε Ἰσαάκ, ὅτι ἡ Α. Ε. ὁ ὕπουργός τῆς Παιδείας ὑπόδεχσε νὰ με πολιτογραφῇσιν Ἀθηναίον. Μετ' ἐπὶ τοῦτο εἰς Ἀθήνας. Ὅλας λοιπὸν τὰς ἀδελφικὰς ἐπιστολάς νὰ μοι τὰς διευθύνῃς εἰς Ἀθήνας. Σὲ παρακαλῶ νὰ ᾖναι μακρὰ, ἐκτεταμέναι, ὡς ἐκεῖνη, εἰς τὴν ὁποίαν μοῦ διηγεῖσαι τὴν συζήτησιν καὶ ἐπιστροφὴν εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἀδελφοῦ πρὸς Σιμωνέλ, ἡδὴ δὲ Συνέσιον διακόνου (1). Ἀλλ' ἔχει μόνον μακρὰ, ἀλλὰ καὶ συγχαί, ὅπως μοι ὑπεσχεθῇς εἰς Βουκουρεστίν. Ἐπειδὴ ὁ Κύριος, ἐν τῇ ἀποφύᾳ αὐτοῦ εὐσπλαγχνίᾳ, ὑπόδεχσε νὰ με μεταχειρισθῇ ὡς ὄργανον τῆς ἐπιστροφῆς σου, ὄργανον «ὁσπερ κινεῖται ἀληθὲς, ἀλλ' ἐγκλεῖται τὸν πολυτίμον θησαυρὸν τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας» (2), ἐπίτρεψόν μοι νὰ σοι εἰπω ἐλευθέρως, ἀδελφε, ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ μαυθῶμαι, ὁποῖαν καὶ ὁδὸν συγκομιδὴν δίδει ὁ Εὐαγγελικὸς σπέρμας εἰς τὴν ἐν Χριστῷ ποίμνην σου· ἐκατονταπλασίονα; Τῶδ καθῶδ! ἔξηκονταπλασίονα; Μποροῦχ Ἐλοένου! Τριακονταπλασίονα; Τῶδ δὲ καθῶδ! Εἰμαι, τρόπον τινά, ὁ πνευματικὸς παπποὺς τῆς ποίμνης σου, ἀφοῦ σὺ εἶσαι ὁ πνευματικὸς υἱός μου. Καὶ δύναμαι νὰ εἰπω καὶ ἐγὼ, τι εἶπεν ὁ ἅγιος Παῦλος περὶ τῶν Κορινθίων: Ἐκεῖνος εἶπεν:

— «Ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλῶς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἠΐξανεν» (3).

Ἐγὼ δύναμαι νὰ εἰπω:

— Ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἰσαάκ Μ. ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἠΐξανεν καὶ αὐξάνει».

Ἀλλὰ μὴ λημονώμεν, ἀδελφε, καὶ ἂς ἔχωμεν πάντοτε ὑπ' ὅψιν τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν καὶ ἀδυναμίαν λέγοντες μὲ τὸν Παῦλον, ὅτι:

— «Οὐτε ὁ φυτεύων ἐστὶ τι, οὐτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων Θεός: ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων ἐν εἰσιν· ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον» (4).

(1) Ὅρα σελ. 84 τῆς α'. ἐκδόσεως τοῦ Α'. τόμου τοῦ «Ραββίνου Ἰσαάκ».

(2) «Ὅσοι δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὁσπερ κινεῖται σκεύουσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἡ τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν» (Β'. Κορινθ. Δ'. 7).

(3) Α'. Κορινθ. Γ'. 6.

(4) Α'. Κορινθ. Γ'. 7, 8.

Δὲν εἶδον ἀκόμη τὴν οἰκογένειάν μου. Ἀδριον ἀναχωρῶ δι' Ἀρταν, καὶ, παραλαβὼν τὴν οἰκογένειάν μου, ἐπιστρέφω ἐσπευσμένως εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις θέσιν μου. Φαντάσθητε, ἀδελφε, τὴν χαρὰν τῆς οἰκογενείας μου, ἀφοῦ μάθῃ ὅλα τὰ περὶ τοῦ ἀγαπητοῦ τῆς Ἰσαάκ, καὶ μάλιστα, ὅταν ἴδῃ τὰ πλούσια δῶρά του! Σὲ παρακαλῶ νὰ μεταβιβάσῃς πρὸς τὴν ἀληθῶς αἰδεσιμωτάτην Πρεσβυτέραν σου Ῥεβέκκαν τὰς θερμὰς εὐχαριστίας μου, καὶ τοὺς ἀδελφικοὺς ἀσπασμούς μου πρὸς τὸν Ἱερολογιώτατον Διάκονον Συνέσιον καὶ τὴν Ἱερολογιώτατην Διακόνισσαν Ῥόδην δι' ὅλας τὰς ἀδελφικὰς σας πρὸς με περιποιήσεις.

Ἀσπαζόμενος τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμὸν δόκλῃρον τὴν νεόφυτον Ἐκκλησίαν σου, καὶ ἀναμένων ἀνυπομονῶς ἐπιστολὴν σου εἰς Ἀθήνας, διατελῶ μετ' ἀδελφικῆς ἀγάπης

Ὁ ἰδικός σου

Νικόλαος.

Τὴν ἐπομένην ἐπιβὰς τοῦ Ἀτμοπλοίου «ἡ Πύλαρος» διηλθον τὴν διώρυγα τῆς Κορίνθου, ἐν ἐκ τῶν θαυμάτων τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιμονῆς καὶ ἐργασίας τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, διέπλευσα τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, καὶ μετὰ πλοῦν λίαν εὐχάριστον εἶδον τὴν Πρέβεζαν, τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, καὶ ἀφικόμεν εἰς Ἀρταν, τὴν ἀρχαίαν Ἀμβρακίαν, πόλιν, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης ὡς ἀποικίαν τῶν Κορινθίων, χρηματίσασαν πρωτεύουσαν τῶν Δεσποτῶν τῆς Ἡπείρου Μιχαὴλ Δουκός, καὶ Θεοδώρου, τοῦ νικῆσαντος τὸν βασιλεῖα τῶν Βουλγάρων, καὶ κυριεύσαντος τὴν Θεσσαλονικὴν, καὶ διακρινομένην διὰ πολλὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, π. χ. τὸ ἀρχαιότατον φρούριον, κτίσμα τοῦ Δ'. αἰῶνος π. Χ. τὴν μεγάλην Βυζαντινὴν Ἐκκλησίαν, τὴν περίφημον Παρηγορητρίαν, διπλασίαν σχεδὸν τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν, ῥυθμοῦ καθαρῶς Βυζαντινοῦ μετὰ πολλῶν Τρούλλων, ὧν τὸ ἐσωτερικὸν ἐν Μωσαϊκοῖς θαυμασίοις, τὰ ὁποῖα ἀπεικονίζουσι τοὺς Προφῆτας, τὴν περίφημον «Γέφυραν τῆς Ἀρτῆς», καὶ πολλὰ ἄλλα.

Διηυθέτησα τὰς υποβόσεις μου, ὅσον ἡδυνάμην ταχύτερον, καὶ παραλαβὼν τὴν οἰκογένειάν μου, ἐπέστρεψα εἰς Ἀθήνας.

Καὶ ἀνέλαβον μὲν τὰ καθήκοντά μου, ἀλλὰ δὲν ἐλησμονῆσα τὸν φίλον μου Ἰσαάκ.

Οὐτε ἐγὼ, οὐτε ἡ οἰκογένειά μου ἀνησυχούμεν πλέον περὶ αὐτοῦ, ὅπως ἀνησυχούμεν ἄλλοτε.

Ἐγνωρίζομεν ἤδη, ποῦ εὐρίσκειτο, τί ἔκαμε, καὶ ὅτι δὲν ἦτο μόνος.

Κηρύξας φανερὰ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀνέκων πλέον εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν, οὐδένα εἶχε φόβον, μήπως καταδιωχθῇ καὶ πάλιν τι ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων καὶ ὁμοθυσῶν του.

Οὐτε γρονθοκοπήματα ἐκ μέρους τῶν ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν του ἐφοβέτο, οὐτε καταγγελίας τοῦ θεοῦ του Ἀρχιερατικῶν Ἀδριαμικῶν εἰς τὸ ἀρχιερατικόν.

Ὁ Ἰσαάκ ἦτο τῶρα χριστιανὸς ἱερεὺς, ἡ κυρίως εἰπεῖν, Πατριάρχης, ἐν τῷ μέσῳ νεοφύτου χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ Κοινότητος, ἥτις ἡγάπα καὶ ἐσέβετο αὐτὸν ὡς

ἄλλον Ἀπόστολον Παῦλον, διότι εἰς αὐτὸν ὤφειλε τὸν ἐν Χριστῷ φωτισμὸν τῆς.

Ἦτο οὐχὶ παιδαγωγός, ἀλλὰ πατήρ, καὶ ἡδύνατο μετὰ θάρρους νὰ λέγῃ πρὸς τὰ πνευματικὰ τέκνα του:

— «Ἐὰν μυρίους παιδαγωγούς ἐχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας, ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα» (1). Εἴχε βοήθην εἰς τὸ πόλομοχθον μὲν, πλὴν καὶ θελητικὸν ἀληθῶς ἔργον του, συνάδελφον ζωήρον, μὲ πίστιν τῶρα ἀκράδαντον καὶ ζῶσαν, μὲ ζῆλον ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου κατ' ἐπίγνωσιν, μὲ γνώσεις τῶν ἁγίων Γραφῶν ἀφθόνους καὶ πλούσιαι, μὲ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας ἀκαταγνώιστα καὶ ἀναντίρρητα, τὸν πρῶτον ἀδιάφορον πρὸς πᾶσαν ὀρησκυτικὴν ἀλήθειαν καὶ ὑποκριτὴν Ῥαββίνον Σιμωνέλ, ἀλλ' ἤδη εἰλικρινῇ διάκονον τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, τὸν Συνέσιον. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν κατήχησιν καὶ τὸν φωτισμὸν τῶν ἐν ἀφωτίστῳ Ἰουδαϊσμῷ εἶχον ἀμφότεροι, καὶ ὁ Ἰσαάκ καὶ ὁ Συνέσιος, βοηθοὺς πολυτίμους, μὲ ἀλόγητον πίστιν, μὲ θέλγουνσαν εὐλογητικὴν, μὲ γνήσιον ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ζῆλον, τὰς δύο θαυμασίας γυναῖκας, ἀπαστόλους τοῦ Χριστοῦ, τὴν πρεσβυτέρα Ῥεβέκκαν, καὶ τὴν διακόνισσαν Ῥόδην.

Ἡμεθεῖς λοιπὸν ἡσυχώτατοι· περιμένομεν δὲ μόνον ἐπιστολὴν τοῦ Ἰσαάκ, διὰ τῆς ὁποίας θὰ εὐηγγελίζετο εἰς ἡμᾶς τὴν προσθήκην νέων μαλῶν, καὶ τὴν αὐξάνειν ἐπομένως τῆς νεοφύτου Ἐκκλησίας του. (ἀκολουθεῖ).

Αἴτιοι καὶ παρερμηνεῖαι μακράκη

Β'.

Ὁ κ. Μακράκης ἐπιμένει, ὅτι ἡ παράφρασις τοῦ Γραφικοῦ: «ἐν ᾧ εὐδόκησα» διὰ τοῦ «εἰς τὸν ὁποῖον εὐηρηστήθη» εἶνε στρεβλὴ καὶ σόλοικος. «ὁ ὅρος ἐν ᾧ, λέγει, μετὰ τοῦ εὐδόκησα, σημαίνει τὸ αἷτιον τῆς εὐδοκίας, ποιητικὸν τε καὶ τελικὸν καὶ συνεργόν· ὁ δὲ ὅρος τοῦ παραφραστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον, μετὰ τοῦ εὐηρηστήθη, σημαίνει τὴν ἀφορμὴν εὐαρεσκείας» Εἰς τοῦτο ἀντετάξαμεν ἡμεῖς τὴν ἐξηγήσιν τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποίαν παρέφρασε τὸ ἀνωτέρω χωρίον ἡ ἐκδοσις τῆς «Ἀναπλάσεως». «Τί ἐστίν, ἐν ᾧ εὐδόκησα;» ἐρωτᾷ ὁ Χρυσόστομος· καὶ ἀπαντᾷ ὁ ἴδιος: «ὥσαντι εἰλεγεν, ἐν ᾧ ἀναπαύομαι, ᾧ ἀρέσκομαι (ἐρμηνεία Χρυσόστομου εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, ἐκδοσις Migne, τόμ. Ζ', σελ. 553).

Ἡ ἐρμηνεία αὕτη τοῦ Χρυσόστομου, ἡ πόσον σαφὴς, κατεστηνοχώρησε τὸν διαβαλόντα αὐτὴν κ. Μακράκην. Ἀντὶ δὲ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν πλάνην του, κατέφυγεν εἰς χονδροκατεσκευασμένον σόρισμα. Τί δηλαδὴ λέγει; ὅτι ὁ ἱερός Χρυσόστομος δὲν ἔκαμε κατὰ λέξιν παράφρασιν τοῦ

(1) Α'. Κορινθ. Δ'. 15.

Εὐαγγελίου, ἀλλ' ἐρμηνείας καὶ ὁμιλίας ἐπὶ εὐαγγελικῶν χωρίων («Λόγος» τῆς 17ης Ἰαννουαρίου 1902).

Τί ὀφείλεται ἀπ' αὐτὸ ὁ κ. Μακράκης; Τίποτε. Διότι τί εἶνε τὸ ζητούμενον; Ποίαν σημασίαν ἔχει τὸ ἐν ᾧ εὐδόκησα. Εἰς τοῦτο λοιπὸν ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἀπαντᾷ ἔχει διὰ ὁμιλίας, ἀλλὰ δι' ἐρμηνείας κατὰ λέξιν. «Τί ἐστίν, λέγει, ἐν ᾧ εὐδόκησα;» Καὶ ἀποκρίνεται: «ἐν ᾧ ἀναπαύομαι, ᾧ ἀρέσκομαι» — ᾧ ἀρέσκομαι», κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα τῆς γλώσσης· εἰς τὸν ὁποῖον εὐηρησθήτην, κατὰ τὸ σημερινόν.

Ἀλλὰ τί καὶ ἐν διὰ ὁμιλίας αὐτὸ ἐξέφραξε τὸ νόημα ὁ ἱερός Χρυσόστομος; Μήπως τάχα ἦν ἀνάξιος λόγου καὶ ὁπολήψεως αἱ εἰς τὴν Γραφὴν ἐρμηνεύει τοῦ Χρυσόστομου, αἱ γινόμεναι διὰ μακροτέρας ἀναπνύσεως; Καὶ μήπως ἦν τις ἐνοχος, ὅταν ἐξηγῇ ἐν χωρίῳ τῆς Γραφῆς κατὰ τὸ πνεῦμα, κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ διηρημένον δὲν Χρυσόστομος εἰς σχετικὴν ὁμιλίαν του; Θεωρία τοιαύτη δὲν ὀφείλει ἦν πλέον σοφιστικὴ, ἀλλ' ἡλιθία. Ἀλλὰ, καθὼς εἶπομεν, ἡ ἐρμηνεία τοῦ Χρυσόστομου εἰς τὸ ἐν ᾧ εὐδόκησα διὰ τοῦ ᾧ ἀρέσκομαι, εἶνε ἐρμηνεία κατὰ λέξιν, ἐπομένως ὁ κ. Μακράκης χαρακτηρίζων αὐτὴν βέβηλον καὶ στρεβλὴν, δίδει ἐν ἐπὶ πλέον δειγμα τῆς ἀνευλαβείας του πρὸς τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ ὅτι ἡ ἐρμηνεία αὕτη τοῦ Χρυσόστομου εἶνε ἀληθὴς καὶ ὀρθή, προσμαρτυρεῖ καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος. Ὁ κ. Μακράκης δὲν ἀνέγειται τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἐν ᾧ διὰ τοῦ εἰς τὸν ὁποῖον. Τὸ ἐν ᾧ, λέγει, σημαίνει αἷτιον, τὸ δὲ εἰς τὸν ὁποῖον σημαίνει ἀφορμὴν. Ὁ Ματθαῖος γράφει: «οὗτος ἐστὶν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα». Οὕτω γράφει διὰ τὴν φωνὴν τὴν ἀκουσθεῖσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ τοῦ Ἰωρδάνου (Ματθ. Γ'. 17)· οὕτω γράφει διὰ τὴν φωνὴν τὴν ἀκουσθεῖσαν ἐκ τῆς νεφέλης ἐπὶ τοῦ ὄρους (Ματθ. ΙΖ'. 5, 6). Ὁ δὲ Πέτρος, ὁ παρὼν ἐπὶ τοῦ ὄρους, τὴν αὐτὴν φωνὴν μὲς παραδίδει οὕτως: «οὗτος ἐστὶν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα» (2 Πέτρ. Δ'. 18). Ἐν ᾧ λοιπὸν γράφει ὁ Ματθαῖος. Εἰς ὃν γράφει ὁ Πέτρος. Ἀρα τὸ ἐν ᾧ εἶνε ἰσοδύναμον καὶ ταυτόσημον μετὰ τοῦ εἰς ὃν. Ἀρα ὅπως τὸ εἰς ὃν, οὕτω καὶ τὸ ἐν ᾧ, εἰς τὴν σημερινὴν γλῶσσαν σημαίνει, εἰς τὸν ὁποῖον. Καὶ ἀρὰ ὁ κ. Μακράκης φαντασθεῖς ποιητικὰ καὶ τελικὰ αἷτια εἰς τὸ ἐν ᾧ, κηρύξας δὲ βέβηλον τὴν ἐρμηνείαν εἰς τὸν ὁποῖον, τρώγει μίαν εἰς τὸ ἓνα μάγουλον ἀπὸ τὴν σπιθαρὰν χειρὸς τοῦ Χρυσόστομου, καὶ ἄλλην εἰς τὸ ἄλλο ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰν παλάμην τοῦ Πέτρου.

Καὶ τώρα ἂς ἐλθωμεν ἄλλοι. Κατὰ τὸν κ. Μακράκην («Λόγος» τῆς 10ης Ἰαννουαρίου) ἡ φράσις «Υἱὸς Δαυὶδ» εἶνε τίτλος ἀναλλοίωτος καὶ ἀνατρέτος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ ὑψηλοῦ τούτου τίτλου ἡ ἐννοία διαφθείρεται ἀποδιδόμενη διὰ τῆς λέξεως «ἀπόγονος», ἥτις σημαίνει συγγένειαν ἀποιεμακρυσμένην.

Καὶ ἐδῶ πλανᾶται ὁ κ. Μακράκης. Ἡ φράσις «Υἱὸς

Δαβίδ» σημαίνει ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ τὸν ἀπόγονον τοῦ Δαβίδ. Πόθεν τὸ ἐξάγομεν; Ἄς ἐπιτακισθῶμεν καὶ πάλιν τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον, παρ' ὅλην τὴν ἐνόησιν, τὴν ὅποιαν ὁ μέγας Πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας φέρει πρὸς τὸν κ. Μακράκη. Ἐρμηνεύων ὁ Χρυσόστομος τὰς λέξεις «υἱοῦ Δαυὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ» λέγει: «Θεὸς ὁ ἐπόρευτος, καὶ ἀνέκφρατος, καὶ ἀπερινόητος, καὶ τῷ Πατρὶ ἴσος, διὰ μήτρας ἦλθε παρθενικῆς, καὶ γενέσθαι ἐκ γυναικὸς κατεδέξατο καὶ σχεῖν Προγόνους τὸν Δαυὶδ καὶ τὸν Ἀβραάμ» (Ἐρμην. Χρυσόστομου εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, ἐν τῇ ἐκδόσει Migne Τομ. Ζ'. σελ. 25). **Προγόνους** λοιπὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον λέγει τὸν Δαυὶδ ὁ Χρυσόστομος, ἐρμηνεύων τὸ «υἱοῦ Δαυὶδ»· ἀφοῦ δὲ ὁ Χριστὸς εἶχε πρόγονον τὸν Δαυὶδ, ἀρα ἦτο ἀπόγονός του, καὶ οὐδεμία διαφορά τοῦ ὑπερενδόξου τίτλου ἔκρινεν ἀπὸ τὴν τοιαύτην ἐρμηνείαν.

Ἄλλ' ὁμοῦ μὴ τὸν Χρυσόστομον κτυπᾷ κατακέφαλα τὸν κ. Μακράκη καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος· ὅχι μόνον δὲ οὗτος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἄγγελος Γαβριήλ. Διότι οὗτος τὸν τίτλον υἱὸς Δαυὶδ ἀποδίδει καὶ εἰς Ἰωσήφ τὸν μνηστοργόν. «Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ, λέγων, Ἰωσήφ, υἱὸς Δαυὶδ, μὴ φοβηθεὶς παραλαβεῖν Μαριάμ» (Ματθ. Α'. 20)· υἱὸς Δαυὶδ λοιπὸν ὀνομάζεται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ καὶ ὁ Ἰωσήφ. Τί δὲ ἦτο οὗτος; Ἀπόγονος τοῦ Δαβίδ. Ὡστε ἡ φράσις «υἱὸς Δαβίδ» εἶνε τίτλος ὅχι μόνον τοῦ Χριστοῦ, καθὼς φρονεῖ ὁ κ. Μακράκης, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἰωσήφ, ἡδύνατο δὲ νὰ ᾖ καὶ παντὸς ἐλκοντος τὸ γένος ἀπὸ Δαβίδ, πολὺ δὲ ὀρθῶς παρεφράσθη διὰ τῆς λέξεως ἀπόγονος.

Ἄς καταγγείλωμεν καὶ ἄλλην, ὅχι πλέον ἄγνοϊαν, ἀλλὰ κακοπιστίαν καὶ ἐκουσίαν πλάνην τοῦ κ. Μακράκη.

Ἦ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια ἀνεσκεύασεν ἄρθρον τοῦ «Λόγου» τῆς 28ης Ἰανουαρίου 1899, παρερμηνεύον τὸ γραφικὸν χωρίον καὶ ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζώσαν (Γενέσ. Κεφ. Β'. 7). Ἐπὶ τοῦ χωρίου τούτου ὁ κ. Μακράκης ἔγραφε: «Τὸ πρόσωπον, εἰς ὃ ἐμφυεῖ ὁ Θεὸς τὴν πνοὴν τῆς ζωῆς, εἶνε ὅχι τὸ σῶμα, διότι αὐτὸ δὲν εἶνε πρόσωπον, ἀλλὰ τὸ ἐγώ, ἡ ψυχὴ, ἥτις γίνεται πρόσωπον, ἥτοι νοητικὴ καὶ βουλητικὴ οὐσία». Ὁ κ. Μακράκης δηλαδὴ ἐθεώρησεν ὡς δεδομένον, ὅτι ἡ λέξις πρόσωπον δὲν δόναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸ σῶμα — αὐτό, λέγει, δὲν εἶνε πρόσωπον, — καὶ ὅτι ἡ λέξις πρόσωπον ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου μόνον τὴν ψυχὴν του σημαίνει, ἥτις γίνεται νοητικὴ καὶ βουλητικὴ οὐσία.

Ἦ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια ἤλεγξε τὴν τοιαύτην ἐρμηνείαν, τὴν στριγθεῖσαν εἰς μονομερεῖν σημασίαν τῆς λέξεως πρόσωπον, ἐνθ' αὕτη εἶνε πολυσήμαντος.

Καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια εἶπεν· Ἄλλὰ παρὰ τῇ Γραφῇ ἡ λέξις (πρόσωπον) σημαίνει κυρίως τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐμπροσθεν τῆς κεφαλῆς, ἡ καὶ κατ' ἐκτασιν ὅλον τὸ σῶμα. τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἐμπροσθίαν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, ἡ ἄλλου τινὸς πράγματος, τὴν πρόψιν, τὸ ἐνώπιον, τὰ ἄτομα, ἡ τὰς μονάδας τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ πλῆθος, καὶ τὰ τοιαῦτα· **συνήθως** μάλιστα ἡ λέξις πρόσωπον λαμβάνεται κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν ψυχὴν. Οὕτω γέγραπται: «ἄνθρωπος ἐμβλέψεται εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ Θεὸς εἰς καρδίαν». Καὶ ἐν τῇ Α'. πρὸς Θεσσαλονικεῖς φέρεται «προσώπων, καὶ οὐ καρδία» (Γ'. 7).

Ταῦτα ἔγραψεν ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια. Θε-

λετε τώρα νὰ μάθητε τί ὁ κ. Μακράκης ἀπαντᾷ; Εἰς ἄρθρον τοῦ τῆς 24ης Ἰανουαρίου, εἰς τὸ ὅποιον μὲ δυνάμιν ἑκατομμυρίων Δόν-Κισώτων ἀπειλεῖ νὰ κηρύξῃ αἰρετικὸν καὶ κακόδοξον καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὡς ἐκήρυξεν ἡδὴ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, συλλέγει χωρία τῆς Γραφῆς, ἀποδεικνύοντα ὅτι ἡ λέξις πρόσωπον σημαίνει καὶ τὴν ψυχὴν. Ἐντεῦθεν δὲ ἰδρύει ἀνεμομύλους, καὶ βάλλει λόγχας, καὶ βάλλει κραυγὰς θριαμβοῦ. Ἀφοῦ, λέγει, ἡ λέξις πρόσωπον σημαίνει καὶ τὴν ψυχὴν, ἀρα ἡ ἐρμηνεία μου εἰς τὸ ἐρμηνεύον χωρίον τῆς Γενέσεως, ἡ θεωρούσα ὅτι πρόσωπον, εἶνε ἡ ψυχὴ, ἀποδεικνύεται ἀληθὴς!!! Ἰδοὺ οἱ ἴδιοι οἱ λόγοι του· «ὡς ἡ λέξις πρόσωπον λέγεται ἐπὶ τοῦ Θεοῦ, οὕτω λέγεται καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἡ τῆς ψυχῆς. Τῆς Γραφῆς λοιπὸν μαρτυρούσης καὶ ἐπικυρούσης τὴν ἐρμηνείαν τοῦ «Λόγου» ὡς ὀρθήν, πῶς αὕτη ἐξελέγχεται ὡς ἐσφαλμένη παρερμηνεία;»

Ἀλλὰ πῶς ἡ Γραφή, κ. Μακράκη, ἐπικυροῦναι ὡς ὀρθὴν τὴν ἐρμηνείαν σου; Τί λέγει ἡ Γραφή; «Καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ». Τί δὲ σημαίνει πρόσωπον ἐνταῦθα; Σαῖς εἴπατε· ἐπειδὴ τὸ σῶμα δὲν εἶνε πρόσωπον, ἀρα ἡ Γραφή πρόσωπον ἐννοεῖ τὴν ψυχὴν. Ἦ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια ἐξήλεγξε τὴν αὐθαίρεσιν σας ταύτην. Πῶς; Ἀποδείξασα, ὅτι ἡ λέξις πρόσωπον σημαίνει ἐκτὸς ἄλλων καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐμπροσθοῦ τῆς κεφαλῆς, ἡ καὶ κατ' ἐκτασιν ὅλον τὸ σῶμα, καὶ συνήθως δὲ λαμβάνεται κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν ψυχὴν. Καὶ περὶ τούτου προσήγαγε τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα χωρία.

Τί δ' ἐξάγεται ἐντεῦθεν;

Ὅτι ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, κ. Μακράκη, σὰς ἀνέτρεψε. Πῶς; Ἀποδείξασα ὅτι ἐσπιστεύεσθε. Εἰς τί; Εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς λέξεως πρόσωπον. Σαῖς ὀκδομησάτε τὴν ἐλεγχομένην ἐρμηνείαν σας ἐπὶ τοῦ ψευδολογῆματος, ὅτι ἡ λέξις πρόσωπον ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ παρὰ μόνον τὴν ψυχὴν. Ὡς πρὸς τὸ σῶμα δὲ εἴπατε· «αὐτὸ δὲν εἶνε πρόσωπον». Καὶ ὁμοῦ εἶπε. Διότι ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια διέσχισε τὸ ψευδολογῆμά σας τοῦτο, καταδείξασα, χωρὶς νὰ δυνήθητε νὰ τὸ ἀναιρέσητε, ὅτι ἡ λέξις πρόσωπον ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶνε μόνον τὴν σημασίαν, τὴν ὅποιαν αἰεὶ ὡς μόνον παριστάνετε, ἀλλὰ σημαίνει καὶ ὁ, τι αἰεὶς ἀπεκρούετε, σημαίνει δηλαδὴ καὶ τὸ σῶμα, καὶ λαμβάνεται μάλιστα ἐν τῇ Γραφῇ καὶ κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν ψυχὴν. Πῶς λοιπὸν φαίνασθε, ὅτι κατηγοροῦναι τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν, πῶς δὲ πλαστογραφεῖτε τὴν Γραφήν, ἰσχυρίζόμενοι ὅτι αὕτη ἐπικυροῖ τὴν ἐρμηνείαν σας; Ἦ λέξις πρόσωπον σημαίνει ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν Γραφήν ὅχι μόνον τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα. Ποῖαν λοιπὴν σημασίαν ἔχει εἰς τὸ προκείμενον χωρίον τῆς Γενέσεως; Κατὰ σὰς δὲν ὑπῆρχε ζήτημα, διότι δῆθεν πρόσωπον μόνον ἡ ψυχὴ λέγεται. Ἀλλὰ τὸ χάρτινον αὐτὸ φρονῆρίον σας κατερρίφθη, καὶ εἰσθε ἡναγκασμένοι νὰ δεχθῆτε, ὅτι τὸ πρόσωπον λέγεται καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος, καὶ κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν ψυχὴν. Καὶ ἐντεῦθεν ἀντὶ κραυγῶν σὰς ἐπιβάλλεται χρέος. Ποῖον; Νὰ ὁμολογήσητε πρῶτον, ὅτι λέγοντες, ὅτι ἡ λέξις πρόσωπον δὲν δύναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸ σῶμα, ἐπλάγασθε. Δεύτερον νὰ ἀναγνωρίσητε, ὅτι ἐκ τῆς λέξεως πρόσωπον τίποτε δὲν κερδίζει ἡ ἐρμηνεία σας ἀφοῦ ἐκτὸς τῆς σημασίας, τὴν ὅποιαν ὡς μόνον αἰεὶς εἰς τὴν λέξιν ἀπεδίδετε, αὕτη σημαίνει καὶ τὸ ἀντίθετον, τὸ σῶμα. Τρίτον, ἐπειδὴ ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἡ λέξις πρόσωπον σημαίνει ὅτε μὲν τὴν ψυχὴν, ὅτε δὲ τὸ σῶμα, νὰ

ἀποδείξητε ὅχι πλέον διὰ τῆς λέξεως, τῆς ὅποιας τὸ πολυσήμαντον καταρρίψαν τὸ κατὰ σὰς μονοσήμαντον, δὲν σὰς ὠφελεῖ, ἀλλ' ἐξ ἄλλων ἐπιχειρημάτων νὰ ἀποδείξητε, ὅτι ἡ λέξις πρόσωπον εἰς τὸ προκείμενον χωρίον τῆς Γενέσεως λέγεται ὅχι διὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ διὰ τὴν ψυχὴν.

Ἀλλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς γεννᾶται ἕν καθήκον. Νὰ σὰς ἐνηγλίσωμεν πάλιν δλίγον διὰ τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου, ὁ ὅποιος ἐρμηνεύων τὸ καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, πρόσωπον ἐννοεῖ, κ. Μακράκη, τὸ σῶμα, καὶ ὅχι τὴν ψυχὴν.

Ο ΜΑΚΡΑΚΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΩΣ ΔΙΑΓΕΥΔΟΜΕΝΟΣ

Σχετικῶς πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς ἐφημερίδος «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», ὁργάνου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, δημοσιευθέντα, προσθέντω κάψιν τὰ ἑξῆς:

Ὁ κ. Μακράκης γράφει εἰς σελίδα 50 τῆς Ἀπολογίας του ὅτι «ἡ ψυχὴ σὺν τῷ σώματι ἐλήφθησαν ἐκ τῆς γῆς», διότι ὁ Ἰωβ λέγει: ἀπλήν με ἐπλάσας» ἡ δὲ προσωπικὴ ἀντωνυμία τὴν ψυχὴν σημαίνει καὶ οὐδέποτε τὸ σῶμα.

Ἀλλ' ἰδοὺ χωρὶς τῆς Ἀγίας Γραφῆς, εἰς τὰ ὅποια αἱ προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι ἀναφέρονται εἰς τὸ σῶμα, καὶ συνεπῶς διαφεύδοντα τὸν κ. Μακράκη.

«Ἐν τῷ μνημείῳ, ᾧ ὤρεξα ἑμαυτῷ ἐν γῇ Χαναάν, ἐκεῖ με θάψεις.» Γεν. κεφ. 50.

Ἐνταῦθα ἡ προσωπικὴ ἀντωνυμία με ἀναφέρεται εἰς τὸ σῶμα.

Ἐπερον χωρίον. «Θάψατέ με μετὰ τῶν πατέρων μου ἐν τῷ σπηλαίῳ τῷ διπλῷ.» Γενέσ. κεφ. 49.

Καὶ ἐνταῦθα ὡσαύτως ἡ προσωπικὴ ἀντωνυμία με εἰς τὸ σῶμα ἀναφέρεται.

Ἐπερον χωρίον. «Μὴ με θάψης ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλὰ κοιμηθήσμαι μετὰ τῶν πατέρων μου, καὶ ἄρεις με ἐξ Αἰγύπτου καὶ θάψεις με ἐν τῷ τάφῳ αὐτῶν.» Γεν. κεφ. 47.

Ἐνταῦθα τρεῖς ἡ προσωπικὴ ἀντωνυμία με ἀναφέρεται εἰς τὸ σῶμα, τρεῖς εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὴν Μακρακικὴν δόξαν.

Ὁ Μακράκης εἰς σελίδα 51 τῆς Ἀπολογίας του ἀποφαίνεται λέγων, ὅτι οὐδέποτε ἡ Γραφή διὰ τοῦ ὅρου ἄνθρωπος ἐννοεῖ τὸ σῶμα ἀνεῖ τῆς ψυχῆς.

Ἀλλ' ἰδοὺ χωρὶς τῆς Γραφῆς, εἰς τὰ ὅποια ὁ ὅρος ἄνθρωπος σημαίνει μόνον τὸ σῶμα κεχωρισμένον τῆς ψυχῆς.

«Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ὁ ἐξεληλυθὼς ἐξ Ἰούδα τέθαπται ὧδε.» Βασίλ. 4 κεφ. 23.

Ἐνταῦθα ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ ἐννοεῖ μόνον τὸ σῶμα τοῦ ἀποθανόντος προσήτου.

Ἐπερον χωρίον. «Ἐὰν ἀποθάνω, θάψατέ με οὐ ἐν ὕδατι τοῦ Θεοῦ τέθαπται ἐν αὐτῷ.» Βασίλ. 3 κεφ. 14.

Καὶ ἐνταῦθα ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ ἐννοεῖ μόνον τὸ σῶμα.

Καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ Μακράκης διαφεύδεται εἰς τοὺς συλλογισμούς του.

Ἐν Μεσολογγίῳ. ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΕΣΣΗΝΕΖΗΣ

Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Κατὰ μετάφρασιν

ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΑΣ ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

(Συνέχεια τῶν ἐν ἀριθ. 218).

Μαῖος 18.

Τὰ ἐγγονάκια μου εἶνε ἡ χαρὰ μου· εἶνε τὰ τελευταία

βόδα, ἅτινα στέφουν τὰ λευκὰ μου μαλλιά. Ἰδοὺ τα... τρέχουν εἰς τὸν κήπον· τὰ μεγαλήτερα, ὁ υἱὸς τῆς Ἀντωνέττας καὶ ἡ κόρη τοῦ Ροβέρτου σὺν τὸν μικρὰ ἀδελφάκι τῶν μέσων εἰς τὸ ἡμαξάκι, ποὺ τοὺς ἐξάρσεν ἡ μάμμη. Ὅποιοι φωναὶ χαρὰς! ὅποιαν χαρίεσσαν εἰκόνα σχηματίζουν τὰ ζωρὰ αὐτὰ προσώπακια, τῶν ὅποιων ὁ γέλως ἀντηγίει τόσον δροσερός, καὶ τῶν ὅποιων τὴν ψυχὴν δύναται τις νὰ ἰδῇ ὡς διὰ μέσου διαυγοῦς κατόπτρου! Τὰ μικρότερα, ἅτινα κάθονται ἐντὸς τῆς ἡμάξης, εἶνε σοβαρά καὶ μεγαλοπρεπῆ! ἐννοοῦν, ὡς φαίνεται, τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν. Ἡ Ἀγγελικὴ, ἡ νεωτέρα, φέρει εἰς τὰ ἑαυτὰ τῆς μαλλόκρια στέφανον τριπλοῦν ἀπὸ μαργαρίτας, τὸν ὅποιον τὰ μεγαλήτερα ἐπλεξαν δι' αὐτήν. Ὁ Ἐδμάνδος σαλπίζει εἰς μικρὸν κυνηγετικὸν κέρας, καὶ καὶ εἰς τοὺς δέξτε ἦχος τοῦ ὁργάνου λαμβάνει ὕψος πολυμελὲς... προφανῶς θὰ ᾄδῃ θῆμα τις οἷδε ποίας παιδικῆς αὐτοπάτης, τίς οἷδε ποίας φαντασίας, ἥτις διέργεται πρὸ τῶν τριετῶν αὐτοῦ ὀφθαλμῶν. Φαντάζεται ἴσως αὐτὸν τὴν στιγμὴν ταύτην ἕνα τῶν ὠραίων ἐκείνων ἄξιωματικῶν, οὗς τόσον πολλὰ ἀγαπᾷ... Ἀγαπητὰ παιδιὰ, τελευταῖον μεῖδιμα τῆς ζωῆς μου! πόσον ταχέως θὰ λησμονήσητε τὴν μάμμην σας, ἣν ἤδη εἰς τὴν παιδικὴν σας γλώσσαν καλεῖτε κηλὴν, κηλὴν ὅσας κυρούλιαν, ὡς διὰ νὰ τῇ ὑπενθυμίζητε, ὅτι ἡ ἀγαθότης εἶνε ὁ κυριώτερος κληρὸς τῶν τελευταίων ἡμερῶν ἴσως μετὰ πολλὰ, πολλὰ ἔτη, ἀναζητοῦντα εἰς τὰς παλαιὰς ἀναμνήσεις σας, θὰ διαβλέπητε ἀορίστως πῶς τὸ ὄχρον πρόσωπόν μου, τὴν λευκὴν κόμην μου καὶ τὴν μελανὴν μου ἐσθῆτα· ὡς δεικνόντες ἴσως ἀδέσβιοι θὰ διαβλέπητε τὸν οἰκτικὸν τοῦτον, ὅστις διὰ σὰς καὶ μόνον γίνεται ἄνθρωπος καὶ εὐχαρί· ὅπου πάντοτε ὑπάρχουσι διὰ σὰς γλυκίσματα, παιγνίδια καὶ ὠπειαί, καὶ οὐδὲ θὰ φανταζήσθε κἄν ὅτι αἰεὶ εἰσθε ἡ τελευταία χαρὰ, ἡ γλυκύτερα παρηγορία, τὸ ὑστατον ἄρωμα τοῦ γήρατός μου, ἡ τελευταία ἔκτις τοῦ δούλου ἡλίου μου. Ἀ! εἶθε ὁ Θεὸς νὰ εἰσακούσῃ τὰς θερμὰς εὐχὰς, ἃς πρὸς Αὐτὸν ἀποτείνω διὰ σὰς, φίλτατα τέκνα μου, καὶ εὐδόκησῃ νὰ σὰς χορηγήσῃ ἐν πρώτοις τῆς ψυχῆς τὴν ἀγνότητα καὶ τὴν ἀγαθότητα τῆς καρδίας, τὰ πολυτιμότερα δῶρα, ἅτινα δύναται νὰ πέμψῃ εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς του, καὶ κατόπιν πάντα τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου.

Ἰούλιος 18

Βρέχει σήμερον· εἶνε μία ἀπὸ τὰς ἀνεπιόστους ἐκείνας τοῦ θέρους καταιγίδας, αἵτινες ἐκποῦν αἰφνιδίως καὶ μεταβάλλουν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς εἰς ὀρηκτικούς χειμάρρους καὶ τὰ πλέον ζοφώματα βυάκια. Τὰ παιδιὰ κατέφυγον εἰς τὸ δωμάτιόν μου, καὶ εἰς τὸ ἐπακρον τῆς πλῆξεως εὐρισκόμενα, ἀφοῦ δι' ἐκατοστὴν φορὰν παρετήρησαν τὰς ἐπὶ τῶν τοίχων κρεμασμένας εἰκόνας, τὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἄγγεα καὶ βιβλία, τὸ ἐπὶ τῆς ὀροφῆς ἀνῆρτημένον ἐντὸς τοῦ κλωβίου του πτηνόν, μοὶ ἐξήτησαν τὴν ἄδειαν νὰ ἀνοίξωσι τὸ μέγα γραφεῖόν μου· τοὶς τὴν ἑώρα· ἐπανεβρόν ἐκεῖ ἀρχαίους φίλους· ἐν συρτάριον ἐγκλείει κογχύλια, κοράλλια, καὶ δειγμάτια μικρὰ διαφόρων μετέλλων· εἰς ἄλλο εὐρισκονται μέταλλά τινα, ἅπερ ὁ Δέων μοὶ ἔφερον ἄλλοτε ἐκ τῶν μακρυνῶν ταξιδιῶν του· τρίτον περιέχει λευκώματα πλήρη εἰκόνων· ἀλλ' ὅλοι αὐτοὶ οἱ θησαυροὶ ἦσαν γνωστοὶ εἰς τὰ πρωτότοκα· ἐξήκουν τι νεώτερον τέλος ἦνοιξαν τὸ μέγα συρτάριον, τὸ εὐρισκόμενον εἰς τὸ μέσον, καὶ εἰς τὴν θέαν τοῦ περιεχομένου του τὰ παιδιὰ, μὲ ἡρώτησαν διὰ τοῦ βλέμματός. Ἐπλησίασα συγκεκλιμένη, διότι τὸ συρτάριον τοῦτο εἶνε φύλαξ ἱερὸν λειψάνων.

ἐκεῖ εἶνε ἐγκεκλεισμένον πᾶν ὅ,τι μοι μένει ἐξ ἐκείνων, οἵτινες δὲν ὑπάρχουσι πλέον. Ἐξ ἐνόηστος, τὰ παιδία ἐνόησαν. ὅτι ἐκεῖ ἦσαν ἱερὰ δι' ἐμὲ πράγματα, καὶ διὰ τὴν ἀνταρτίαν τὴν λεπτότητα των, ἠθέλησα νὰ τοῖς δεῖξω ὅ,τι ἠδύνατο νὰ τὰ ἐνδιαφέρῃ. Ἀνέστυρα δέτην ἐπιστολῶν δεδεμένων διὰ μελανῆς ταινίας — ἦσαν ἐπιστολαί, ἃς ἐλάμβανα παρὰ τοῦ Ἰουλίου μου κατὰ τὰς βραχέας ἀπουσίας του· δείγματα πολυτίμου ἐνώσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ καρδία καὶ τὸ καθήκον ὑπῆρξαν πάντοτε σύμφωνα. ὑπὸ τὰς ἐπιστολάς του εὐρίσκειτο ἡ εἰκὼν του· τὴν εἶδεν εἰς τὰ παιδία, ἅτινα τὴν ἠσπάζοντο καὶ παρετήρησαν μετὰ προσυχῆς τὸ γλυκὺ καὶ σοβαρὸν ἐκεῖνο πρόσωπον, ὅπερ ἐφαίνετο ὅτι τὰ ἐβλεπε καὶ τοῖς ἐμειδία. Ἄπόσον ὁ πάππος μου εἶνε νέος! ἀνέκραξεν ὁ Λουδοβίκος ὁ μεγαλύτερος τῶν ἐγγόνων μου. — Ἀλλοίμονον! τέκνον μου, ἡ εἰκὼν αὕτη ἐγένετο πρὸ τριάκοντα ἐτῶν, εἶπον, καὶ δάκρυ ἐπεσεν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἐπὶ τῆς ψυχρᾶς εἰκόνης ἐκείνου, ὃν τὸσον εἶχον ἀγαπήσει.

Τὸ μικρὸν σχεδίασμα τῆς Ἐριέττας, τὸ παριστάνον τὴν θυγατέρα μου Μαρίαν ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης της, εἰλυσεν εἰς τὴν προσοχὴν των. Ἦτο μικροτέρα ἀπὸ τὴν Ἀγγελικὴν! εἶπεν ἡ Ἄννα, καὶ ἀπέθανε! ποῦ ἐπῆγε, καλὴ μου κυρούλα! — Εἰς τοὺς οὐρανοὺς· ὁ καλὸς Θεὸς τὴν ἔκαμεν ἀγγελίαν. — Ἄ! ναι, τὸ ἐλησμόνησα· τότε θὰ ἦνε εὐτυχής, πολὺ, πολὺ εὐτυχὴς ἐκεῖ ἐπάνω!...

Τὸ παιδίον μοι ἐπανελάμβανε τὴν μόνον λεξίν, ἥτις παρηγόρησε τὴν μικρὰν καὶ ἀνέκφραστον θλίψιν μου. Ναι, πρὸ πολλοῦ τὸ τέκνον μου εἶν' εὐτυχές· καὶ ἄγγελος οὐρανίας θὰ βοηθήσῃ τὴν μητέρα του κατὰ τὴν ἐνστάτην της πάλιν. . . Ἐνῶ ἐσκεπτόμην ταῦτα καὶ προσηυχόμην ἐν δόρυγας, τὰ παιδία ἐπέστρεψαν εἰς τὸ προσφιλὲς αὐτῶν συρτάριον τῶν κογχυλίων· ἐγὼ δὲ ἐξηκολούθησα νὰ τακτοποιῶ τὰ προσφιλῆ μου λείψανα, τὰ τῶσον ἱερὰ δι' ἐμὲ. Ἐπιστολαί, πλόκαμος ἐκ τῆς κόμης τῆς μητρός μου· τοῦ πατρός μου προσφιλῆ ἀναγνώσματα· ἡ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου Λέοντος ἀλληλογραφία μου· μικρὰ τινα ἀντικείμενα, δῶρα τῆς φιλάτης μου Ἐριέττας· μία ζωγραφία ἐπὶ ριζοχάρτου, ἣν τῇ εἶχεν ἀποστείλει ὁ υἱὸς της Γεώργιος, καὶ τέλος ἡ κόμη καὶ τὸ ὥρολογιον τοῦ πολυθρῶνι του μου Λεοντίου ἐπλήρουν τὸ βῆθος τοῦ συρταρίου. . . ἐνετράφην εἰς τὰς φιλάτας ἐκείνας ἀναμνήσεις, ἀνατρέχουσα τὸν βούν τοῦ χρόνου, καὶ μολοντί εὐρίσκον ἐκεῖ πολλὰ δάκρυα, μολοντί εἰς τὸ πνεῦμά μου πολλοὶ ἀναπαρίσταντο τάφοι, ἐν τούτοις δὲν ἠδυνήθην ἐγὼ ἢ εἰς τὸ τέλος τοῦ σταδίου μου εὐρισκόμενη ἤδη, εἰμὴ νὰ εὐχαριστήσω, διότι κούδνησε νὰ με' ἀφήσῃ νὰ τὸν γνωρίσω, διότι μοι ἐπέτρεψε νὰ ἀγαπήσω, καὶ διότι ἀκόμη μοι ἐπέτρεψε νὰ κλάσω. . .

Σεπτέμβριος 18 . . .

Σήμερον ἐγευμάτισα εἰς τὸν οἶκον τοῦ υἱοῦ μου Ῥοβέρτου· εἶχε τοποθετήσει εἰς τὸ ἐστιχτήριον νέον ἐσθλιμα, ὥρασαν ἀγγλικὴν εἰκόνα παριστάνουσαν τὸ ἐσωτερικὸν ταπεινῆς καλύβης· πλησίον τῆς ἐστίας ἐκάθηντο γέροντες καὶ γράψα γυνή· καὶ οἱ δύο εἶχον γαλιανισαίαν καὶ σεβασμίαν μορφὴν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦσαν ἀποτυπωμένοι οἱ κόποι, οἱ ἰδρώτες, ἀλλ' ὅχι καὶ τῆς συνειδήσεως οἱ ἐλεγχχοί. Ἡ γράψα Βαυαίς, μὲ κεφαλὸδεσμον καὶ ἐσθῆτα ἐκ χονδροῦ ὑφάσματος, ἐκράτει τὴν χεῖρα τοῦ γηραιοῦ της συζύγου, καὶ προσήλωνεν ἐπ' αὐτοῦ βλέμμα ἀπείρου ἀγάπης· κάτωθεν τῆς εἰκόνης ἦσαν γεγραμμένοι αἱ λέξεις αὐται, ἃς ἐφαίνετο, ὅτι ἐκείνη ἐπρόφερεν: My John! my Anderson! ἡ τελευτῶν ἡδὲ σποργῆς διαρκεσάσης βίον

ἐλόκληρον. Ἡ νόμφη μου Ἄννα ἐπλησίωσε πρὸς με, καὶ δεικνύσά μοι τὸν σύζυγόν της, μοι εἶπε: — Μητέρα, ἰδοὺ πῶς θὰ εἰμεθα, καὶ ἡμεῖς ὅταν γηράσωμεν! — Ναι, οὕτω θὰ ἡμεθα καὶ ἡμεῖς ἤδη, ἀν' ὅ, Θεὸς ἠθέληεν, εἶπον κατ' ἐμαυτήν, σκεπτομένη ἐκείνον, ὅστις δὲν ὑπάρχει πλέον, ἀλλὰ τοῦ ὁποίου ἡ ἀνάμνησις οὕτε στιγμὴν μ' ἐγκαταλείπει.

Ἐγὼ πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν εἰκόνα ἐκείνην, καὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐννοῶ, ὅτι ὑπάρχουσι θλίψεις, αἵτινες ἀπαιτοῦν εἰς ἕκαστον στεναγμὸν καὶ νέαν δόσιν καρτερίας.

Μάρτιος 18 . . .

Καθ' ὅσον αὐτὸν τὸν χειμῶνα δὲν ἔγραψα, διότι ὑπέφερα πολὺ καὶ κατεβλήθην ἐπαισθητῶς ὡς ἐκ τῶν ἀδυναμιῶν καὶ τῶν πόνων τῆς ἡλικίας μου, οἵτινες βαίνουσιν ἀβυσσάν· μενοὶ σὺν τῷ χρόνῳ· ἀνευ δὲ τῶν τέκνων μου καὶ τινῶν ἐπισκεψέων τῆς καλῆς Ἐριέττας, ἥτις ἐπίσης κρατεῖται εἰς τὸν οἶκόν της ἐνεκα τοῦ ἀσθενοῦντος Ἀλβέρτου, ἤθελον ζῆσαι ἐντελῶς κεχωρισμένη τοῦ κόσμου. Ἐξασθενῶ, αἱ δυνάμεις μου μ' ἐγκαταλείπουν· τὰ αἰσθητήρια ὄργανά μου μοι ἀποποιούνται τὴν ὑπηρεσίαν των, καὶ νομίζω ὅτι δὲν θὰ σφάλω ἂν εἶπω, ὅτι ἡ ὥρα, ἡ τόσον φοβερά, ἀλλὰ καὶ τόσον ἐπιθυμητή, μεγάλους βήμασι πλησιάζει. . . Ἰσως θὰ ζήσω ἀκόμη, διὰ νὰ προετοιμασθῶ καλῶς διὰ τὸν θάνατον καὶ ν' ἀπολαύσω τῶν τέκνων μου, ἀλλὰ βεβαίως δὲν θέλω γράφει πλέον. . . ἡ χεῖρ μου δὲν δύναται πλέον νὰ κρατῇ τὴν γραφίδα, καὶ ὁ νοῦς μου δὲν δύναται νὰ σκεφθῇ· κλείω λοιπὸν ἐνταῦθα τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο, εὐχαριστοῦσα τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἀγαθὰ, ἅτινά μοι ἐπέδωκε· φιλίαν διὰ τὴν ζωὴν, ἣν μοι ἔδωκε, διότι με ἠξίωσε νὰ γεννηθῶ ἀπὸ χριστιανῶν γονεῶν· διὰ τὴν πρόνοιαν, ἣν δι' ἐμὲ ἔλαθεν ἄρ' ἡς ἡμέρας ἐγεννήθην μέχρι σήμερον, καὶ διὰ τὴν ἀγαθότητα, ἣν ἔσχεν νὰ με ὁδηγῇ ὡς ἐκ τῆς χειρὸς καθ' ἑλπίαν τὴν πλήρη ἀκανθῶν δόδον τοῦ βίου μου ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· καὶ ἐτοίμη οὖσα νὰ παρουσιασθῶ πρὸ τοῦ ὑπερτάτου δικαστηρίου, ἀφίεμαι ὅλη εἰς τὸν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ Σωτῆρος. . . Ἐπὶ Σὲ ἡλπίσα, ὦ Θεέ μου, καὶ δὲν θέλεις με ἐγκαταλείπει!

ΤΕΛΟΣ

ΘΕΙΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ "ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ,"

ΠΕΜΠΤΗ 31 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

Ἐν Πειραιεῖ ὁμιλήσει ἐν τῷ Ζαννείῳ Ὁρφανοτροφείῳ ὥραν 7—8 μ. μ. ὁ κ. Γεώργιος Σ. Μακρῆς.

ΚΥΡΙΑΚΗ 3 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

Ἐν Ἀθῆναις, ἐν τῇ δευτέρᾳ Δημοτικῇ Σχολῇ τῶν ἀρρένων, παρὰ τὰ Γραφεῖα τῆς «Ἀναπλάσεως» καὶ τὴν περυσινὴν αἰθούσαν τῶν κηρυγμάτων, ὥρα 6 1)2—7 1)2 μ. μ., ὁμιλήσει ὁ κ. Μιχ. Ι. Γαλιάνος.

Ἐν Πειραιεῖ, ἐν τῷ Ζαννείῳ Ὁρφανοτροφείῳ, ὥρα 3 1)2—4 1)2 μ. μ., ὁμιλήσει ὁ ἀρχ. κ. Πανάρ. Δουληγέρης.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΔΡΙΣΤ. Ζ. ΔΙΑΔΗΞΜΑ

66—Ὁδὸς Ἀδριανοῦ—66